

CZYTAĆ (1755) *vb impf*

inf czytać (258) (w tym 6 r. błędne znakowanie). ◇ *praes* 1 sg czytám (36). ◇ 2 sg czytáš (35). ◇ 3 sg czytá (62) (w tym 2 r. błędne znakowanie). ◇ 1 pl czytámy (267) (w tym 7 r. błędne znakowanie). ◇ 2 pl czytácie (13). ◇ 3 pl czytają (106) (w tym 1 r. błędne znakowanie). ◇ *praet* 1 sg m czytálem, -em, -m czytáł (39). *f* -m czytała (1). ◇ 2 sg m czytáleś, -eś, -ś czytáł (32). ◇ 3 sg m czytáł (92). *f* czytała (6). *n* czytało (3). ◇ 1 pl m pers czytali(s)my, -e(s)my, -(s)my czytali (5). ◇ 2 pl m pers czytaliście, -ście czytali (29). ◇ 3 pl m pers czytali (32); ◇ *plusq* 3 sg m był czytáł (1) *BielKron*. ◇ *fut* 1 sg m czytać będę (2) *CzechRozm*, będę czytáł (2) *MWilkHist*, *ReszPrz*. ◇ 2 sg m będziesz czytáł (11), czytać będziesz (9); będziesz czytáł *MiechGlab*, *GroicPorz* (2), *KrowObr* (2), *RejAp*, *StryjKron*; czytać będziesz *BibRadz*, *GrzegRóżn* (2), *BudBib* (2), *CzechRozm*; będziesz czytáł : czytać będziesz *RejZwierc* (4 : 3). ◇ 3 sg m czytać będzie (8), będzie czytáł (5); czytać będzie *GliczKsiąż*, *GórnDworz*, *HistLan*, *KuczbKat*, *ModrzBaz*, *SkarŻyw*, *SkarKaz*; będzie czytáł *KrowObr*, *Leop*, *MWilkHist*, *PaxLiz*; czytać będzie : będzie czytáł *GroicPorz* (1 : 1). *n* będzie czytać (1), będzie czytało (1) *KrowObr* (1 : 1). ◇ 1 pl m pers czytać będziemy (1) *KuczbKat*. ◇ 2 pl m pers czytać będziecie (1) *CzechRozm*. ◇ 3 pl m pers czytać będą (5) *BibRadz* (2), *GrzepGeom*, *RejZwierc*, *CzechEp*, będą czytać (1) *BielKron*. ◇ *imp* 2 sg czytáj (419) (w tym 4 r. błędne znakowanie). ◇ 3 sg niech(áj), niechâ czytá (31) (w tym 2 r. błędne znakowanie). ◇ 1 pl czytájmy (3). ◇ 2 pl czytájcie (23). ◇ 3 pl niecháj, niech(a)ć czytają (2). ◇ *con* 1 sg m bych czytáł (4) *BielKron*, *Mącz* (2), *CzechEpPorz*; bym czytáł (2) *LatHar*, *KlonFlis*. ◇ 2 sg m byś czytáł (11), by czytáł ty (1) *Mącz*. ◇ 3 sg m by czytáł (20). ◇ 1 pl m pers by(s)my czytali (5) *GliczKsiąż*, *KwiatKsiąż*, *RejPos*, *NiemObr*, *WujNT*, bychmy czytali (1) *WujJud*. ◇ 2 pl m pers byście czytali (1). ◇ 3 pl m pers by, oby czytali (11). *subst* by czytały (1). ◇ *con praet* 3 pl m pers by byli czytali (1) *BudBib*. ◇ *pass inf* czytać się (6). ◇ 3 sg czytá się (6). ◇ 3 pl czytają się (4). ◇ *impers praes* czytá się (5). ◇ *praet* czytáno (26); -áno (22), -ano (1) *NiemObr*, -(a)no (3). ◇ *fut* będzie czytáno (1) *BielKron*. ◇ *con* by czytáno (5). ◇ *part praes act* czytając (100) (w tym 2 r. błędne znakowanie). ◇ *part praet act* czytáwszy (2).

Sł stp, *Cn* notuje, *Linde XVI – XVIII w.*

1. Rozpoznawać i łączyć litery w wyrazy; zapoznawać się z treścią pisaną; *legere Mącz*, *Calag*, *Calep*, *Cn*; *lectitare Mącz*, *Calep*, *Cn*; *relegere Mącz*, *Cn*; *calcare carmen*, *lectare*, *pervolutare libros*, *regustare*, *retractare*, *versare auctores*, *volvere a. evolvere a. pervolvere a. revolvere libros*, *in scriptis volutari*, *sequi scripta oculis Cn* (1498) : *SeklWyzn* 3; *SeklKat* A6; Acz profczy Czo nieczytaią Kiedy obraży wydaią. Tedy łobie wípominaią Czo zdawna otym łluchaią *RejKup* k3, dd5; *HistAl* H3v; *KromRozm I* B4v; *MurzHist* Gv [2 r.]; *MurzHistSekl ktv*; *MurzNT* 8v, 43v, *Matth* 21/42, k. 101, 148v; *MurzOrt* Bv; Lecz dobry obyczay máią/ Rádzi po polńku czytáią. *BielKom* A4v, A, A3v [2 r.], B4v; *GliczKsiąż* B5v, D8v, E, 18, K; *GroicPorz* B3v [2 r.], n4 [2 r.]; *KrowObr* 8 [2 r.], 9, 50, 50v, 59v (10); *RejWiz* 30; A co nápiřano iest w zakonie? iáko czytařz [quomodo legis] *Leop Luc* 10/26, *Is* 34/16, *Eph* 3/4; *RejFig* Cc2v, Ee4; *RejZwierc* 143v; *BibRadz I* *2, *5v [3 r.], *Matth* 21/42; *OrzRozm* D3v [2 r.], Q; *BielKron* 44v, 51v, 160v [2 r.], 207; *BielKronCies* 477 [2 r.]; *GrzegRóżn* N3; *KwiatKsiąż* G3v, K4v, L4, L4v; *Multa lectione exercitatus*, *Wiele czitáyac w náukach wyćwyczony*. *Mącz* 14c; *Ne legere quidem novit nedum intelligat*, *Ani czitác nie vmie á cořzby rozumieć*. *Mącz* 244c, 8d, 154c, 172a, 187b [2

r.], 187c [2 r.] (14); *OrzQuin* A2, G3, Lv; *Prot* C3; *SarnUzn* G; *LeovPrzep* b3; Bo fie ieden nie vczy iedno troche czyta *RejAp* [Ff5], 20, [Ff5]; *GórnDworz* F3v [2 r.], G5, P3, X4, X8, Ff2v; *GrzepGeom* B3, N2v; Ku themu co czytał. *RejPos* 267v, 209v; *RejPosWiecz*² 92v, 93v; *BialKat* 46, 158v, 236, 257, 296 (7); *BielSat* Dv; *GrzegŚm* 17, 54; *HistLan* F4v, F5; *KuczbKat* 245, 265; Alexander wielki powiedaią iż fie nigdy nie wkładł aż pirwey miecz pod podulzkę włożył/ á z drugiey ftrony kfięgi/ bo bárzo rad wiele czytał. *RejZwierc* 13; Czytać ielt wielką rofkolż *RejZwierc* Aaa3, Bv, 23v, 28 [2 r.], 46v, 96v (21); *RejPosRozpr* c2 [2 r.], c2v; *RejPosWstaw* [143⁴]; ále y owfzem ztámtąd pirwey ie [omyłki] obie nápraw/ toż dopiro z Panem Bogiem czytay *BudBib* c4, I 1, Is 34/16; Bo ie [te dwa słówka] nie iedno Epiphanius y Tertulianus/ ále y on ftáry Irenaeus przywodzi/ y we wfzech fię księgach Lácinfkich czytáią. *BudNT* c4v; *CzechRozm* 47v, 49, 63v, 75, 106v (16); *PaprpPan* Ff4, Gg; Tegofz Bázylego Cefarzá fłowá ná tymże zborze rzeczóne/ czytáią fię tákie *SkarJedn* 222, 215, 249, 364; *Oczko* 2v; *Calag* 334a; *SkarŻyw* A4, 93, 203, 278, 312 [6 r.] (13); *StryjKron* 59, 375; *CzechEp* *3v [2 r.], 55, 64, 115, 119 (17); *CzechEpPORz* *4v; wfzák ktorzy czytáią/ látwie fię tego dowiedzą/ ktory Papież/ y kiedy co vftáwił. *NiemObr* 76, 78; *KochFr* 64, 74, 116; *ReszPrz* 34, 38, 96; *ReszList* 151; *WerGość* 221; *PudłFr kt*, 4, 16; *BielRozm* 24; *KochWr* 39; bo im [posłom] namiotano wiele rzetzi ad oprefion^{em} az ftrach tzitaiatz. *Paprup* Lv; *Calep* 589b [2 r.]; *GórnTroas* [3]; *OrzJan* 25; *LatHar* 325, 356, 387, 397, 661; Acz tego wfzytkiego co w piśmie swiętym czytamy ná náukę y ná zbáwienie náfze/ z wielką pilnością flucháćiefmy powinni *WujNT* 2 przedm, *Matth* 21/42, 24/15, *Mar* 13/14, *Luc* 10/26, s. 324 (10); *SarnStat* 1154; *KmitaSpit* A2v; *PowodPr* 4, 59, 80; *CzahTr* E3; *GosłCast* 10; *KlonFlis* D3v.

czytać czego (1): Támże potym z listow/ z rozmow miedzy piárzmi/ s czytánia/ á fnadź wfcey z náтуры/ iáł fie iuz był przegryzowác po trofze y lácinfkiego piéma czytać *RejZwierc* 274v.

czytać co (521), *kogo* (104) [w tym: *co komu* (35), *co u kogo* (17), *co przed kim* (5), *co na czym* (5), *co około kogo*, *czego* (2)]: *BierEz* C2v; *OpecŻyw* 8, 145; *FalZioł* II 2c, V 50; *BielŻywUng* [172]; ktorim [paniom] tilko tego nie doftawa iż piéma nie czytáią, á niewiedzą czo fie w kxięgach náfzycb dzieie. *GlabGad* A3, A2; *MiechGlab* 19, 52; *SeklWyzn* 3, d2v, e4v; *RejJóz* M2v, Q3v; *SeklKat* A4, A5, A6 [2 r.], S4, T; *RejRozm* 400; *RejKup* 8v; *HistAl* C7v, D7v, D8, E6v, G8, M7; *KromRozm I* Av, B4v, L2v marg, N2v [2 r.]; *MurzHist* B, B4v, G, G3; *MurzNT* A4, 103v; *KromRozm II* a2, g4v, i2v, o2v, p4v; *KromRozm III* L7v; *DiarDop* 102; *BielKom* A4; thák też nye wfyfkyego rázem potrzebá dzyecyęcyá vczyć/ pirwey obyecádłá a b c d e etc. potem fylábizowác albo liter fkládác ab ac ad etc. á ná oftáthek czytać zupełną fentencyą albo fłowá *GliczKsiqz* I8, B7v, O8v; *GroicPorz* Cv, C3v, f; *KrowObr* Cv, C4v, 8v, 9, 17 (20); *RejWiz* A4v, 5v [2 r.], 81v, 133, 150; *Leop* *A3v, *B4v, *Deut* 17/19, *Ioann* 19/20; *OrzList* b3v, d3; *RejZwierz* 81v, 123v; *BibRadz* I *2v, *4, *Hab* 2/2, *Act* 8/28, 30 [2 r.], II 135v; *OrzRozm* B4v, F2, G, H, H4v (20); *BielKron* 98v, 121v, 143v, 160v [2 r.], 170 (12); *GrzegRóżn* A2 [2 r.], A3, G2v, L; *KwiatKsiqz* G3v, L [2 r.], L3v; Non memini me legisse in hoc significatu, Nie pámiętam ábych kiedy czitał to słowo w tym známionowánium/ álbo by go tym fpofohem vzywáli skládácze. *Mqcz* 392b, 75c, 116b, 187b [2 r.], 190b, 238d (11); *OrzQuin* A2 [2 r.], D4v [2 r.], E3, Fv, O3 (16); *Prot* A2v; *SarnUzn* E, E4, G5v [2 r.], G6; *SienLek* 44, S; *LeovPrzep* a4v, F3v, I2v; *RejAp* BB4, BB7, 3, 3v, 105v (10); *GórnDworz* F3, G4v, G6, G8v, N5v (11); *GrzepGeom*

B4 [3 r.], N2v; *HistRzym ktv* [2 r.], 40, 49, 135v; *RejPos* C4v, 67, 141v [2 r.], 209, 209v (8); czytay Ieronymá S. in.Epithaphio Pauloe *BialKat* 358v, 113v, 123v, 178v *marg*, 248v, 278v (14); *GrzegŚm* A2, 17, 30, 51, 52; *HistLan ktv*, A2 [2 r.], F4v, F5 [2 r.]; *KuczbKat* 120, 210, 275; A íthądze mu oná iego wielką dzielność y ćwiczenie przychodziło/ czytáiąc ísprawy onych wielkich krolow y mocarzow *RejZwierc* 13, A3, 1v, 12, 14v, 15v (33); *WujJud* 117v, 171, 187, 200v, 201 [2 r.], 240; *WujJudConf* 24, 42v; *RejPosRozpr* b3v; Słowo Ebreyłkie Háwoth znaczy poítronek/ ábo powroź/ co ze trzech powrołkow ípufzczáią/ czytaj Munítera. *BudBib* I 142, b, b3, b4v, c3, 8v (13); *MycPrz* I A4v, C3; *BialKaz* C2v, D4v, H4, I2v; *BudNT* A6, b [2 r.], b2v, b7v, C *marg* (14); *StryjWjaz* C4; *CzechRozm* A8 [2 r.], 6, 9v, 14, 16v (37); CZytałes tu męłtwo ich y dobre poíteęki *PaprpPan* Ff3v, A4, Gg; A naywięcey te Księgi Krolowie czytác máią/ ktore íą píáne o rzádzieniu kroleítwá y Rzeczypoípolitey *ModrzBaz* [16]v, 1v [2 r.], [16] [3 r.], 17, 87v, 105v (12); *ModrzBazBud* ¶5; *SkarJedn* A3v, A4, 17, 27, 43, 264; *Calag* 103a; *SkarŻyw* A3v [4 r.], A4 [2 r.], A5, 74 [2 r.], 76 (39); *StryjKron* 11, 16 *marg* [2 r.], 31 *marg*, 36 [2 r.], 61 [4 r.] (30); *CzechEp* *4v, 6, 32, 55, 58 (39).; *CzechEpPORz* *2, *3v, **v; *NiemObr* 34, 40 [2 r.], 60, 63 [2 r.], 78 (16); A moię xięgi przy íkonániu czytay. *KochFr* 63, 13, 44, 63; Nie ozeleięmy cię IANIE KOCHANOVVSKI, Poki cię tu czytamy o Poéta Boski. *KlonŻal* B2; *KochWz* 135; *ReszPrz* 6, 26, 45, 61 [5 r.], 68 (16); *ReszList* 179; *WerGośc* 209; *WisznTr* 19; *PudłFr kt*; *BielRozm* 7; *KochWr* 28; *PaprpUp* Cv, C2, E2; *ActReg* 26, 61, 127, 166; *Calep* 67a; *GostGosp* 6; *GostGospSieb* +3v; *GrochKal* 7; *GórnTroas* 5; *KochCzJan* A2v; *GrabowSet* A3; *LatHar* +5, 124, 157, 299, 330 (11); Rołkazánia Páńłkiego/ o mázánium oleiem/ nigdzież nie czytamy *WujNT* 148; Liít Páwłá Apoítołá do Zydow.) Y ten tytuł fałżuiá Nowángelikowie/ opuścziáiąc imię Páwłá S. chocia ie czytáią we wízytkich księgách nowego teítámentu *WujNT* 753, *ktv*, 72, 125, *Mar* 12/10 (37); *JanNKarGórn* D4; *SarnStat* *5v, 283, 424, 691, 862; *PowodPr* 9 [2 r.], 34 *marg*, 60, 62; y oná [*pisana Ewangelia*] ięzyká nie ma y mowy/ y nie káždy iey czytác vmie/ á rzadki dobrze rozumieć iá może. *SkarKaz* 118b; y owízem wízyscy vczyc chćá/ á nikt íłuchác y poíłufznym być/ byle co trochę czytác vmiał *SkarKaz* 608b, 80a, 117a, 117b, 155a, 419a (11); *CzahTr* K3 [2 r.]; *SkarKazSej* 678b, 697b; *SapEpit* Bv; *SzarzRytJSzarz* nlb 2. Cf czytác co do kogo, cum A cum inf, cum A duplice (*obiecti et praedicati*).

czytác co do kogo (1): Z vít íwych czytał do mnie wízytkie słowá te [*ex ore suo legebát ad me*]/ á ia píálem ná księgách/ inkaufem. *BudBib* *Ier* 36/18.

czytác około czego (3), *około kogo* (1): Kto chce ízyrzey czytác około tego/ czytay Xenofoná/ Tucitidem/ Herodotum/ Iuftinum etc. *BielKron* 121v; *SkarŻyw* 321, 383; *SkarKaz* 5b.

czytác u kogo (75): otim ízyrzey czítay v íwiętego Pawła w wtorey Epítołe do Theíalonicenów *SeklKat* X3v, O4v, P2, R2v; *MurzNT* 173v; *GroicPorz* ii2; *KrowObr* 143; *RejZwierc* 123v; *OrzRozm* Q4v, Vv; *SarnUzn* D6v, F2; Pytał ich potym Pan/ ieíliżeby kiedy czytáli ony wiríze v Dawidá [...]/ ktore był ták nápiíal o onym kámienu *RejPos* 250v; *BialKat* c, 11, 113v [2 r.], 208v, 213v (11); *GrzegŚm* 52; *KuczbKat* 205, 385; *RejPosRozpr* c2; *RejPosWstaw* [143³]; *BialKaz* B2v, D4v; *CzechRozm* 52v, 62v, 71v, 109v, 118v (14); *StryjKron* 11, 110, 380; *CzechEp* 19, 88, 242, [400]; *NiemObr* 31, 35, 101, 103, 137; *ReszPrz* 37, 80; *ReszList* 185; *WerGośc* 263; *WerKaz* 295, 300; *PudłFr* 33; Wychwalić íye niemoże Cicero ná niektórum mieýfcu Wiérłzá Enniuówégo/ który ták íye v

niego czyta *KochWr* 26; *PaprUp* Cv, E2; *LatHar* 57, 124, 135, 244; *WujNT* 89, 478, 810; *SkarKaz* 155a.

czytać z kogo, z czego (2): że to [ducha prorockiego] ony miały s Prorokow Zydowłkich czytáiąc *BielKron* 132; DEciulowie w Rzymie dołyć ławni byli/ Iáko czytałz z Látiny dość fie mężnie bili. *PaprPan* Gg3v.

czytać komu [w tym: *czytać sobie* (59), *w imp* (40)] (62): *FalZioł* II 2c; *SeklKat* E, H3v, O4v, R2v; *GroicPorz* dd4v; *KrowObr* 9, 14v, 20v, 29, 107, 122v; *RejWiz* 5v; Y gdy fię wrocił siedząc ná woźie fwym/ czythał łobie Ezáialzá Proroká [legebat prophetam Esaiam]. *BibRadz* Act 8/28; *OrzRozm* B4v, Gv, H2v, H4, Vv; *OrzQuin* Fv; *LeovPrzep* I2v; *RejAp* BB4; *GórnDworz* Ddv; *HistLan* A2; A nie czytay łobie pílmá świętego iáko fábuł tylko dla rołkołzy á dla krotofile łwoiey *RejZwierc* 206, 24v, 49v, 112v, 160, 198v; *WujJud* 117v, 201; *WujJudConf* 125; *BudNT* Kk3; *CzechRozm* 7, 126, 177v, 208v, 241; ielli łlępyin/ zołtánę: przyaciel ku mey poćiełze czytác mi co będzie *SkarŻyw* 196; *CzechEp* 19, 32, 44, 88, 124 (16); *ReszPrz* 6; *WerKaz* 295, 298, 300; *LatHar* 299, 330.

czytać przed kim (5): *SeklWyzn* 3v; Tedy łpfalmu ktorzysię [!] poczyna Miłosci panłkié/ będę łpiewał wiecznie czytáno przed nim [przed Franciszkiem ze Spiery] ten wierłz *MurzHist* O2; Tey nocy włzytkiey krol nie mógl łpác/ przeto kazał łobie przynieść kronikę/ krorą [!] przed nim czytano *BielKron* 115; *CzechEpPORz* **v; IEłliby w moich xiázkách co tákiego było/ Czegoby fię przed pánną czytác niegodziło: Oduść/ móy Mikołáiu *KochFr* 13.

czytać na czym (4): Gdym ná wálznych liłciech boiowánia rozmáite czythał/ niewymowniem fie zzumiał *HistAl* M7; *MurzHist* G; *LeovPrzep* F2; á oná rzekłá: wy ná moich [ksiázkách] nieumiećie/ iá tefz ná wálznych czytác nieumiem. *SkarŻyw* 312.

czytać o czym (238), *o kim* (102): *OpecŻyw* 48; *GlabGad* H4, I6v; *MiechGlab* 52; *SeklWyzn* e4v; *SeklKat* E [2 r.], H3v [2 r.], P2, Qv, R2v, X3v; *HistAl* N5v; *MurzNT* 21, 81, *Matth* 22/31, 148v, 173v, 178v; *GliczKsiáż* Ev, F6v, H; *GroicPorz* d3v, 14, o2v, dd4v, ii2, kk2; Przeto tefz/ y o Abráhámie tzytamy/ iż Sarę żonę łwoię włáfná łiołtrą názywał. *KrowObr* 223v, 8 [2 r.], 9, 17 [2 r.], 101, 104v (14); A o zmartwych włtánium nieczytáliście [De resurrectione autem mortuorum non legistis]/ co iest rzeczono od Bogá *Leop Matth* 22/31; *BibRadz* I 358v, 366, II 64v, 120v [2 r.]; *OrzRozm* F2, K4, L, N3v, Q4v (7); *BielKron* 165v, 333, 338; *GrzegRóżn* G2v, L; *Mącz* 161a; *OrzQuin* K4v, M3, O3, P3V, P4 (9); *SarnUzn* C6 marg, D2, D6v, G5v [2 r.]; *SienLek* 44; *LeovPrzep* a4v, I2v; *RejAp* 23, 113, 113v, 131v, 179 (7); *GórnDworz* G4, Mm7; *GrzepGeom* B2v, N; *HistRzym* 76v; *RejPos* 101v; *RejPosWiecz*³ 98v; O włzyłtkiego łwiátá łtworzeniu czytałz: On rzekł/ á łtáło łye *BialKat* 283v, 56, 66, 158v, 178v marg, 201 (11); *GrzegŚm* A2, A4, 30, 57; *RejZwierc* 4, 33 [11 r.], 38, 41v, 53 (29); *BielSpr* 48; *WujJud* 184; *WujJudConf* 140v, 200v; *RejPosRozpr* b3v; *RejPosWstaw* [41⁴]v; *BudBib* I 8v, 194v; *MycPrz* I C3; *BialKaz* B2v, B4v marg, D2v, D3, D3v, E; *BudNT* a6, b8v, *Matth* 22/31; *StryjWjaz* C4; *CzechRozm* 6 [3 r.], 9v, 12, 45, 48v (44); Do tego co czytał o Rułakách y Podolániech. *PaprPan* Cc4, P, X3v, Y4, Dd3v; *ModrzBaz* 15, 87v, 130, 130v; Tołz fię czyta w żywoćie Bázylego Wielkiego o iedney niewieście. *SkarŻyw* 545 marg, 173, 268, 308, 312, 319 marg (18); *StryjKron* 11, 16 marg [2 r.], 31 marg, 36 [3 r.] 61 [4 r.] (29); *CzechEp* 44, 58, 88, 113, 115 (23); *NiemObr* 22, 60, 104, 109, 137 (7); *ReszPrz* 101; *ReszList* 142, 151; *WerGość* 262 [2 r.]; *WerKaz* 295, 296,

298, 300; *BielSjem* 8; *ActReg* 26; *Phil* G, N2, P3; *LatHar* 57, 124, 135, 244, 286, 377; *WujNT* 8 przedm, *Matth* 22/31, *Mar* 12/26, s. 188, 200 (12); *SarnStat* 41, 42, 113, 134, 154 (17); *PowodPr* 9, 34 marg; *SkarKaz* 45a, 577b; *KlonWor* 65.

cum A cum inf (1): ponieważ też w piśmie czytamy być *Ecclefiām malignantium*, to iest kościół złośliwych *ReszPrz* 13.

cum A duplice (obiecti et praedicati) (2): których [bałwanów] cześć węższą wpogańkkiem, cześć mniejszą w świetem [!] piśmie czytamy *MurzNT* 73v; Gdy thedy czytałz/ od początku światá zabitęgo Chrytułá/ nie rozumiéy czálu zabičia: ále rozumiéy čás zbáwienia. *BiałKat* 296.

Ze zdaniem dopełnieniowym [w tym z zapowiednikami: to (28), co (5), ono (1); iż(e) (69), że (41), co (38), jak(o) (31), (a)by (24), (i)żeby (8), jaki (8) inne wskaźniki (5)] (224): Zażes onego nie czytał: Iáką Báehus przypowieść miał. *BierEz* D3v; *OpecŻyw* 48, 59v, 73v; *BielŻyw* 55; *GlabGad* A2v, H4; *SeklKat* Ev; Aboście nieczytali w zákonie [*Aut non legistis in lege*]/że w łobboty/ kapłani wkościelie łobbotę pokálaia a przez winy łá *MurzNT Matth* 12/5, *Matth* 12/3, k. 88v, *Matth* 22/31, *Mar* 2/25; *KromRozm II* m; *KromRozm III* G8v, K; *DiarDop* 100 [2 r.], 103 [4 r.], 113; *GliczKsiąż* Ev, F6v, F7, H, H2; *GroicPorz* kk2, kk4 [2 r.]; *KrowObr* 101, 101v, 103v, 104v [4 r.], 107 (20); *Leop* *B2 [2 r.], *Matth* 22/31; *BielKron* 165v, 317; *SarnUzn* Fv, F2, H6v; *RejAp* 166v, 182; *GórnDworz* E7v, G4, H2, H2v, N6; *HistRzym* 49; *RejPos* 10, 158, 271v, 272; *BiałKat* 56, 243v, 263v; *GrzegŚm* 25, 41; *KuczbKat* 200, 310, 375, 425; Czytayże co łie sítáło onym łwowlonym łynom onego łwitégo łtárego zakonu Heli Biskupá *RejZwierc* 33, 4, 12, 33 [3 r.], 33v [6 r.], 37v (25); *BielSpr* 48; gdzie to w piśmie łtoi/ albo gdzieście tho czytáli/ áby kto názwał Páná Chritułá máteryą łwiátości? *WujJud* 162, 13, 45v, 82, 146, 200v (8); *WujJudConf* 140v; *RejPosRozpr* b3v, c2 [2 r.], c2v, c3; *BudBib* b2, I 445; *MycPrz* I C3; *BiałKaz* C, D2v, D4v, E [2 r.]; *BudNT* b8v, *Matth* 22/31; *StryjWjaz* A3v; á wždy o żadnym z nich tego nie czytamy/ żeby ich bronić/ gwałtem odbijác/ ábo łie tego mścić mieli *CzechRozm* 245v, 5, 7, 45, 64v, 109v (16); *PaprpPan* B2v, P, Gg; *ModrzBaz* 48; *SkarJedn* 119, 259; Iłz w Rzymie Piotr S. y Páweł vmęczon/ y tám ciálá ich leżą: czytales w Artykule ołnym. *SkarŻyw* 93, 92, 208, 320, 357, 456 (9); *StryjKron* 380, 607 marg; *CzechEp* 88, 119, 126, 191, 282 (11); *NiemObr* 31, 41 [2 r.], 64, 100, 101 (10); *ReszPrz* 24, 101; *WerGośc* 215, 258, 262 [2 r.]; *WerKaz* 294, 296; *PudłFr* 33; *PaprpUp* A3v; *WujNT Matth* 12/3, 5, 19/4, *Mar* 2/25, s. 143 (19); *WysKaz* 43; *SarnStat* 41, 60, 233; *PowodPr* 49, 57; *SkarKaz* 45a, 552b; *SkarKazSej* 680b; *KlonFlis* C4.

W charakterystycznych połączeniach: czytać ewanieliją (7), historiją (20), kronikę (7), księgi (książki) (60), list (19), miejsce (9), pismo (pisanie) (77), słowo (15), sprawy (7), zakon (5), żywot (św.) (10); czytać na, w księgach (16), w Piśmie (św.) (22), w zakonie (5); czytać pilno, z pilnością (36), rad (16), szyrzej (16).

Szeregi: »(nie) (do)znać i (ani) czytać« [szyk 3 : 2] (5): iż to bez rozłádku czyniá/ á zwłálczá ielzce tego nie doznawłzy/ ani czytawłzy co gániá *BudBib* b2; żadnego inłzego/ áni znamy/ ani o nim czytamy/ któryby łam z łiebie/ y przez łię/ ták iáko oćiec y Pánem/ y Bogiem był. *NiemObr* 104, 109; *WujNT* 2. *Cor* 1/13 [2 r.].

»mówić i czytać« (1): Wyznánie wiáry S. Athánázyufzá/ y Kościółá włzyłtkiego/ przeciwo Aryanom: ktore y w to łwięto/ y co Niezielá [!]/ pożytecznie łię mówić y czytać może. *LatHar* 371.

»czytać i myśleć« (1): coś Bołkiego około Mefyafzá/ [...] czytał y myślił w ten czás pod drzewem siedząc Náthánáel. *SkarŻyw* 383.

»czytać a(l)bo (a, i) patrzeć (a. przypatrować się)« [szyk 4 : 2] (6): *RejAp* 51, 166v; *ABowiem pátrzay ábo czythay/ iáko żywot fwowolny/ [...] był ząwždy v Páná [...] w wielkim omierzeniu. RejZwierc* 33; *Czytaymyż y przypátrzymy fię naprzod temu/ iż o dwu piłmo ś. mowi CzechEp* 285; *CzechEpPORz* *3; *WerKaz* 294.

»czytać i (albo, a) pisać« [szyk 5 : 2] (7): *A theżci nye potrebá dzyatek młodych zaráz rozumyec náuk vczyć/ ále tylko na tho ony wyesc/ áby pirwey czytać y piłác przez fię łámy mogły. GliczKsiqż* 18, N2y; *BielKron* 272v; *KwiatKsiqż* H; *Mqcz* 341b; *RejAp* 113; á tym też száfowáli ci Chorązowie/ kthore obierano k themu godne/ ktorzy czytác y piłác vmieli y lidźbę czynić *BielSpr* 15.

»czytać i (albo) pytać (się)« (4): *RejAp* 198v; y owłzem łmiele czytay y pytay o tym/ włfyłzyfz co tu Anthykryft nábroił y zádźiwuiefz się. *GrzegŚm* A4; iż y rad czytałz/ y rad fię pytałz o káźdey przyfłtoyności człowieká pooćiwego *RejZwierc* 210, 143.

»czytać i rozmyślać« [szyk 1 : 1] (2): abyś [...] łowo pańłkie pilnie czytał i rozmyślál *MurzNT* A4; *CzechEpPORz* *3.

»słychac (a. słyszeć, słuchać), (a(l)bo, i, ani) czytać« [szyk 28 : 18] (46): *OpecŻyw* 48; *MurzHist* B; *KromRozm II* a2; *DiarDop* 100; I kto kiedy flychał/ álbo tzytał otym/ áby Apofthołowie Páná Kryftułowi byli Duchow nietzyfłtych záklinátzami? *KrowObr* 120v, 9, 17, 33, 103v, 104v (8); *Leop Esth* 1/22; *BielKron* 143v, 455v; *OrzQuin* K4v; *RejAp* 4, 67v, 131v; *RejPos* 10, 67, 101v, 271v, 272; *GrzegŚm* 25; *KuczKat* 275; *RejZwierc* 242; *CzechRozm* 162v; *ModrzBaz* [16]; TEn Błogofławiony Ian Iáłmużnik/ bárzo wielkie kochánie w tym miał gdy iákie świętych przykłády y powieści fłyzál/ ábo czytał *SkarŻyw* 97, 133, 192, 308, 320, 357 (8); *CzechEp* [412]; *NiemObr* 22; *ReszPrz* 26; *ReszList* 142; *WerKaz* 296; *Calep* 67a; Ktorzy nie łą w kościele powłzechnym/ by nawięcey fłucháli y czytáli, iednák nic zbáwiennego rozumiec nie mogą. *WujNT* 139, *Apoc* 1/3; *SkarKazSej* 663a.

»czytać i uczyć się« (1): żeś ty y w piłmie ś. biegleyfzy niż on łławny mąż Erafms Roterodam [...] y więcey podobno vmiefz: boś też podobno więcey czytał/ y pilnieś fię vczył? *CzechRozm* 63.

»czytać i umieć« [szyk 4 : 4] (2): Coż iefł ná tym iżbyłmy wśzytki hiłtorie y wśzytki piłmá czytáli/ y vmieli/ [...] á iż tego dobrodzieyftwá od Páná łwego łobie nie zyednamy *RejPos* 141v; *SarnStat* *5v.

»czytać, (u-, roz-)wázac« (2): A ták gdy ták czytác/ vwázác/ y rozumiec będziefz/ iuz nie dáremna pracza y czythánie twoie będzie *RejZwierc* 199v; [*Rzymianie rzucili się do ksiąg*] w ktorych były wypifáne przes Kátoná Cenforyulá doftátiecznie wśzytki Spráwy Rycerłkie przodkow ich/ ięli czytác/ rozwázác/ y obiawiác połpolitemu człowieku łprawce ich *BielSpr* 60v.

»widziec a(l)bo (i) czytać« (6): *OrzRozm* Vv; *HistRzym* 49; *ModrzBaz* 15; *CzechEp* 331; Dla częgo też widźiemy y z podźiwieniem czytamy *ReszPrz* 24; V Diablás to widźiał albo czytał żaku *PudłFr* 33.

»czytać albo wiedziec« (1): ták będə rádzi [*potomkowie nasi*] czythác álbo wiedziec o łpráwách niniefłzych náłzych albo przefłzłych/ nie ináčzey iáko my dziś o Alexándrze wielkim *BielKron* 333.

»czytać i (a, ale też, albo) (wy)rozumiec« (6) : *KromRozm I* Av; ktorec [*upominania*] oto Kryftus nietylko tzytác/ ále tefz wyrozumiec káże *KrowObr* 50v, 224; *GórnDworz* X4v; *HistRzym* 40; y kto piłmá ięgo czyta á rozumie/ bárzo frog Heretykom być może. *SkarŻyw* 203.

»czytać i śpiewać i modlić się« (1): łyzy jego chlebem [się] śtawwały wnocy y we dnie/ [...] czytać y śpiewać y modlić się bez nich nie mógł *SkarŻyw* 291.

W przeni [co] (7) :

czytać na czym (4): *SkarŻyw* 312 [3 r.]; *Hyacinthe* żałośniej niż pierwey ząkwitay/ A płacźliwe litery śam ná łobie czytay. *KlonŻal* A3v.

Szeregi: »czytać i wiedzieć« (2): bo to co oni [autorzy *Pisma św.*] na kárcie piśali/ to ci [święci] na śercach y w wczynku wyrázili [...] Z takich śie kńiąg Ewányelijey Apoštoł chlubi mowiąc: wy iefteście liśt y kńięgi náłze/ piśane na wáńzych śercach ktore wśzyłcy ludzie czytać y wiedziec onim mogą. [*Epistola nostra vos estis, scripta in cordibus nostris, quae scitur et legitur ab omnibus hominibus Vulg* 2. *Cor* 3/2] *SkarŻyw* A4v, A4v.

»znac i czytać« (1) : Liśtem náłzym wy iefteście/ nápiśányim na śercách náłzych/ ktory znáią y czytáią wśzyłcy ludzie *WujNT* 2. *Cor* 3/2.

a. *Odczytywać, wygłaszać jakiś tekst głośno i publicznie, najczęściej w okolicznościach ważnych i uroczystych, np. w kościele, w sądzie, przed dostojnikami, na scenie itp.; obwieszczać, ogłaszać; recitare* *Mącz, Calep, Cn; sermones e libello habere Cn* (159) : wśzedł [Jezus] według zwyczáiu śwego w dzień Sobbotni do Boźnice: y powśtał czythác [*legere*]. *Leop Luc* 4/16 [*idem WujNT*]; *BibRadz* 2. *Mach* 8/23; *BielKron* 208; Artykuły ktore śą piśane czytamy/ A wźem náłzym Rycerkam o nich wiedziec daymy. [...] Eufemia niech czyta / iefť dobrej wymowy *BielSjem* 18; *WujNT Luc* 4/16, *Act* 15/21; *SarnStat* 1158.

czytać co [w tym: *co przed kim* (23), *co komu* (6), *co z czego* (5) *co na czym* (2), *co do kogo* (1)] (88): *SeklWyzn* 3; *HistAl* C4, C4v, D5v, F5v, G7v; *GroicPorz* d4, e, f3, v3, x3v; *KrowObr* 120; *Leop* 3. *Esdr* 9/49; *RejFig* Aa5v; *BibRadz Deut* 31/11, 4. *Reg* 22/10, *Ier* 29/29, 1. *Mach* 10/7; Potym [na koncylium trydenckim] czytano dekret Papiefki/ ktorym vpomina wśzytki krześciány/ áby śie lepszyli/ Bogá śie báli *BielKron* 224v, 94v, 193, 196v, 208 [2 r.], 224 (18); *HistRzym* 125; *BiałKat* 33v; Thákże gdy Iuliufá onego cnotliwego Cefárzá w Rzymie z wielkimi triumphy koronowano/ przyśzedł teź Poetá ieden Poścenius s kńiążkámí czytáiąc wirłze co o nim przy oney koronáciey złożył. *RejZwierc* 50, Aaav; *WujJud* 78; *WujJudConf* 31v, 78; ONego dnia czytano kńięgi Moizelzowe áby lud śłyśzał [*In die illo lectum est in libro Moseh in auribus populi*] *BudBib* 2. *Esdr* 13/1, *Ios* 8/34, 35, 4. *Reg* 19/14 [2 r.], *Ie* 36/6, 8 (12); *CzechRozm* 126; *ModrzBaz* 88 [2 r.], 92v; *SkarJedn* 119, 293; Ktorych [pisarzy *Diakonów*] piśmá kościoł podziś dzień ma/ y one czyta/ y wedla nich dni ich święci *SkarŻyw* A5v, 225, 362, 503; EVANGELIA. Ktorą będzie czytał Ewángeliśtá/ wśzędy po śentenciey/ przez wśzyłtek *Akt MWilkHist* Bv, A2v, B; *CzechEp* 251; *NiemObr* 71; *ReszHoz* 116; *BielSen* 9 [2 r.]; *BielSjem* 18; *GórnRozm* F2v; Czytano Potym Proces przeciwko tym ktoryzy przy Maximilianie śą ktorych odesłano do Pośłow. *ActReg* 9, 12, 15; *GostGosp* 6; *Phil* L3; *GórnTroas* 64; *LatHar* 57; *WujNT przedm* 9, s. 205, 615; *WysKaz* 41; *KmitaSpit* B. *Cf* *czytać co między kim*.

czytać co między kim (1): gdy co tákiego między ludem śwym czytáią: [...] tedy śwym przewrotnym wykládem ząwieráią fortę prawdy *CzechEp* 251.

czytać z czego (7) *z kogo* (1) : *GroicPorz* f3, e; *BielKron* 119; E *scripto recitare*, Z piśmá cztác. *Mącz* 374c; Niebyłoby tey trudności/ gdyby śędzia z kárty wyrok czytał/ á piśárzowi nápiśány podał.

ModrzBaz 88; á trzeciego [*miesiąca*] niech wyrok wczynią: któryby z pińmá lepiej czytać *ModrzBaz* 92v, 88; Przy tey tu iuż części Czwartey Na mieyfcu Ewángeliey. Będę wam czytał z Dawidá Y z krześcíańlkiego kredá. *MWilkHist* D4.

czytać komu (15): *GroicPorz* d4; *Leop 2.Mach* 8/23; *BielKron* 32v, 45v, 94v, 119, 209 [2 r.], 232v; *BudBib Ex* 24/7; *SkarŻyw* 503; *MWilkHist* D4; *BielSjem* 9; A ma to [*naukę*] czytać Włodárzom y Klucznikowi zázwždy przy Swięcie/ á nie w Niedzielę. *GostGosp* 6; Skoro tedy te Woyfká wżyłytkie popifano/ Naprzod im práwá zwykłe żołnierfkie czytano. *KmitaSpit* B.

czytać przed kim (28): *BielŻyw* 142; *HistAl* C4, C4v, F5v, G7v; *KrowObr* 120; thedy czytać będziefz zakon ten przed wżemi Izráelczyki/ gdzieby wżyfcy fłyfzeli [*proclamabis (marg) leges (-) legem istam coram omni Israel in auribus eorum*]. *BibRadz Deut* 31/11; Nád to Sáfán piáraz oznaymił Krolovi iż Helkiafz kápłan dał mu kfięgi/ Y czytał ie przed Krolem [*legitque illum Saphan ad facies regis (marg) coram rege (-)*]. *BibRadz 4.Reg* 22/10, *Ier* 29/29, *1.Mach* 10/7; Y czytał ty lifty [*proroków babilonskich*] Zophoniafz przed Sedechiafzem przy Ieremiafzu. *BielKron* 95; tám [*cesarz*] przed wlfytkim íenatem kazał czytać ípráwę kthora íie przed nimi toczyłá około wiáry *BielKron* 208v, 9, 94v, 105, 209 [2 r.], 234v; *HistRzym* 125; *BialKat* 33v; *BudBib Ios* 8/35, *Ier* 36/14, 15 [2 r.], 21; *SkarŻyw* 225; *NiemObr* 71; *BielSen* 9.

czytać na czym (5): *Leop 2.Mach* 8/23; Y wczynił Baruch fyn Nerijahow wżytko iáko mu rokazał Ieremiafz prorok/ czytáiąc ná kfięgach słowá Iehowy/ w domu Iehowy [*legendo in libro verba Domini (marg) in (-) domo Domini*]. *BudBib Ier* 36/8, *Ier* 36/6, 10, 13.

W charakterystycznych połączeniach: czytać dekret (3), *księgi* (7), *list* (14), *pismo (św.) (pisanie)* (7), *pozew, prawa* (2), *proces, rejestr* (2), *słowo* (7), *statut, wirsze, wyrok* (2), *wyznanie wiary* (3), *zakon* (2), *żałobę; czytać na księgach (z ksiąg)* (6) *z pisma* (3); *czytać w bożnicy, w kościele (po kościołach)* (4), *u sądu (przed sądem)* (3), *we zborzech; kościół czyta; czytać przed cesarzem, przed krolem* (2), *przed rycerzmi, przed senatem (przy senacie)* (3), *przed wszystkimi (wszemi)* (6).

Zwroty: »głosem, głośno czytać« [*szyk zmienny*] (5 : 1): *BielKron* 232v, 234v; Recito, Głosem á przeftwornie czitam. *Mącz* 53c; Zás wziął kfięgi przymierza/ y czytał głośno (*marg*) Włáfnie w wfy. (-) ludowi [*et legit in auribus populi*] *BudBib Ex* 24/7; Ziechawfzy gdzie ná mieyfcie/ Wálny Syem położyć/ A fłufzne Condycye w Artykuły włożyć. Potym wżylytkim póspólu iáwnie głosem czytać *BielSjem* 9; Recito – Głofzem wiliczam, czitam. *Calep* 899a.

»czytać jawnie, publice« [*szyk zmienny*] (4 : 2): *GroicPorz* x3v; Piąte^{go} dnia czytano iáwnie przed wżemi dekret *BielKron* 209, 119; *BielSjem* 9; *WujNT* 9 *przedm*; a gdy czytano publice Conftitucyje tego to Bráctwá *WysKaz* 41.

»czytać przed uszyma, do uszu, w uszy« (4 : 1 : 1): *BudBib Ex* 24/7 *marg*; Y oznaymił iym Micháiehu wżytkie słowá ktore słyfzał gdy czytał Baruch ná kfięgach do wfy ludu [*in legendo Baruch in libro in auribus populi*], *BudBib Ier* 36/13; y czytał iy [*zwitek*] Iehudy przed wżymá krolewfkimi/ y przed wżymá wżylytkich kfiążąt/ ktorzy ítali przed krolem [*et legit illud Ihudi in auribus regis et in auribus omnium principum qui stabant iuxta regem*]. *BudBib Ier* 36/21, *Ier* 36/14, 15 [2 r.].

Szeregi: »napisać a (i) czytać« (2): Przyfyęgá Piáfárfka [...] Rzeczy ty ktore íye przy Sądzie dzieiá/ wiernie według niego nawylyfzłego rozumu chcę nápiáfć/ y czytać ták vbogiemu iáko Bogátemu

GroicPorz d4; przed płóczem łwey rzeczy nie będzie mógł powiedzyeć/ Inádniey mu przydzye nápiłác powoli á przed łádem czytác. *BielKron* 9.

»czytác i śpiewác« (2): *RejZwierc* Aaav; ten [tekst *Wulgaty*] wŷzytcy Chrześcijánie w kościele iáwnie czytáli y śpiewáli *WujNT* 9 *przedm*.

α. *Odczytywać teksty liturgiczne przy sprawowaniu obrzędów religijnych oraz modlitwy kapłańskie i zakonne* (46) : Czytác fię może tá Ewángelia/ y w dzień Národzenia świętego Ianá Chrzćiciela. *LatHar* 685; *SkarKaz* 116b.

czytác co (44): Malo otym wpiłmie mamy Czo wiathyky czytamy. *RejKup* 18; *MurzNT* 28v; (*marg*) Wino tak tzaruie. (-) Naprzod Ewánieliá Ianá Świętego tzytałz/ á Potym záfię ták mowilz *KrowObr* 97v, 103v, 120, 123v, 196 [2 r.]; Tegoż czału ná Trydeńłkim Seymie duchownym vrádzono/ áby v Kánonikow y w Kláftorzach czytano w świętym piłmie Lekcye *BielKron* 225v; *BiałKat* 341; Trycezemy czytano záłomłzá śpiewano *HistLan* E4v; *KarnNap* B4; *SkarJedn* 216; *SkarŻyw* 507 [2 r.]; bo áczkolwiek łztuczķę Ewánieliey czytáno/ włzákże/ plotkám/ y wymylłám ludzkiemi/ ludzi zábáwiano *NiemObr* 15; *ReszPrz* 37; Pálŷya S. Máttheuŷzá/ ktorá w Kwietná Niedzielę czytáią. *LatHar* 688, 356, 687, 688, 715; Zá ktore [dobrodziejstwo] dziękując wierni Chrześcijánie: ná koláná łwe vpadáią/ gdy te łłowá v ołtarzá czytáią: ábo one w kredzie; Y słał fię człowiekie^m. *WujNT* 307, *przedm* 28, s. 109, 282 *marg*, 376 *marg*, 615, Vvvvv2v; *SkarKaz* 116a; *SkarKazSej* 682a. *Cf Zwroty*.

czytác przed kim (1): Cyryllus Biłkup Moráwłki/ profił Papiežá/ áby łłowánłkim ięzykiem niebronil śpiewác álbo tzytác przed ludzmi Młzey tákowej. *KrowObr* 198v.

W charakterystycznych połączeniach: czytác epistoły (3), *ewangeliją* (15), *pasyją* (6), *słowa* (2); *czytác w kościele* (4), *we* (przy) *mszy* (3), *u ołtarza* (przy ołtarzu) (3); *kościół czyta*.

Zwroty: »[co] jawnie czytác« (2): Aleć v nas wáznieyłze ielt świádectwo kościołá powłzechnego/ ktory te łłowá iáwnie przy ołtarzu czyta w niedzielę Przewodná. *WujNT* 827, 342.

»mszá czytác« = *odprawiac mszę cichą* [szyk *zmienny*] (11): Wezmi moc Offiárowác ofiárę Bogu y Młze tzytác/ thák zá żywe/ iáko y zá vmárłe/ w imię Pánłkie *KrowObr* 124, 125, 168, 194v, 198 [2 r.], 198v, Rr2; *KuczbKat* 245; *WujJud* 132v; Słuchay/ Lutrze Doktorze przeucżony: wiełz żeś ty przez piętnáście łat Młze czytał máło nie ná każdy dzień? *ReszPrz* 46. [*Kalka łat. missam legere.*]

Szereg: »czytác, (i, albo) śpiewác« [szyk 7 : 1] (8): Kredó przy Młzey tzytác álbo śpiewác Márek Papiełz vłtáwil y rołkazał. *KrowObr* 196, 168, 194v, 196, 198, 198v; trzebá ná iutro przeyrzeć co fię wkościelie czytác y śpiewác má. *SkarŻyw* 507, 507.

2. *Wykládac, uczyć; profiteri Mącz, Calep, Cn; enarrare, legere, publice docere Mącz; docere, explicare scholam, habere scholam de aliquare, praecipere, praelegere Cn* (89) : *BierEz* Dv; Czytác będzie [nauczyciel] nychcący/ ále yedno áby odbył a przedfię łwe págá denári myał. *GliczKsiąż* L8v; Praecipitur ante omnia ut casti legant, Przed włziłtkiemi rzeczami to naprzod rołkazano/ aby powłciágliwi czitáli. *Mącz* 36c, 119d.

czytác czego [czasownik w *inf* występuje w funkcji rzeczownika odsłownego] (2): TO KOLLEGIVM ták fundowáné, Pápiéž Vrban confirmowál, zákázując w nim tylko Theologiiéy czytác [*Theologiam praelegi vetat JanStat* 216]. *SarnStat* 196; PAPIEZ BONIFACIVS dopuścił czytác Theologiiéy [*Theologiam concedit JanStat* 217]. *SarnStat* 196.

czytać co (11): *KrowObr* 50v; *BibRadz* I 1; poślan był [św. Augustyn] do Medyolánu/ áby tám czytał Retorykę *BielKron* 160v; Hiżpan też był Quintilianus/ Orator y Philozoph przednie náuczony [...] / Tám [w Rzymie] czytáiąc Orátoria/ był doktorem v Włochow wdzięcznym *BielKron* 280; *WujJud* L12; *RejPosRozpr* cv; *CzechEp* 210; *ReszPrz* 12; *Calep* 855a. Cf »lekcyje czytać«.

czytać komu (4): Praelego, Czitam komu/ vezę kogo wykładam niekrórego [!] Autora łtudentóm á vcznióm łwym, *Mącz* 188b; *WujJud* L12; *RejPosRozpr* cv; *ReszPrz* 45.

W charakterystycznych połączeniach: czytać katechizmy, oratoryjã, pismo (3), *retorykę, teologijej.*

Zwroty: »czytać jawnie« [szyk zmienny] (2): Hinc Professor, id est, Publicus doctor, Który yáwnie czyta/ Myłtrs/ Doktor. *Mącz* 119d; *Calep* 855a.

»lekcyje czytać« (2): *ReszPrz* 45; zãwłże mi przychodzą na pámięć one łłowá, ktore mawiał ieden Praeceptor moy lekcje czytáiąc *KlonWor ded* **2v.

»w przod czytać« [*kalka lat.*] (1): Praelego – wprzod cžitam. *Calep* [834]b.

Szeregi: »czytać a (i) *uczyć«* (2): Profiteri significat Publice docere, Cžitác á vczić w Kollegium. *Mącz* 119d; *RejPos* 209v.

»(nie) czytać i (a, ani) wykládać« (6): *KrowObr* 50v; A przetoż miedzi żydy zákazano było áby iey [*pirwszej Kpituły*] nikt nie czytał/ ani wykládał/ przed tym niż mu trzydziełci lat było *BibRadz* I 1; *Mącz* 241a; *RejPosRozpr* cv; *CzechEp* 210; Nie zãraz tedy zã łłowo Boże mieyćie/ choć od kogo píłmo Boże włlyżycie/ ále się wnet kośćiołá poradźcie/ ktory píłmo y czytác y wykládać vmie. *ReszPrz* 12.

a. *Interpretować, rozumieć, przekłádać tekst biblijny* (66) : *MurzNT* 26; A o Anielech mowi: Ktory połły łwe czyni duchy/ á łługi łwoie płomieniem ognia. (*marg*) Drudzy czytáią wiátry/ á przez ten płomień rozumieią pioruny y błýłkãwice (–) *BibRadz* II 120v, I 28v, II 2, 29v, 90v, 95v (17); Y przelzedł Abram przez ziemię áż do mieyłcá Szechemá (*marg*) Albo do dębu/ iellibyś czytał Allon/ á nie Elon. (–) *BudBib* I 6, I 172, 374, 404; *BudNT* i8; *CzechEp* 319; *LatHar* 103 *marg*, 735 *marg*; w Lácińłkim ták dobrze czytamy. Pierwłzy człowiek z ziemię ziemłki/ wtory człowiek z niebá niebiełki. A Graeckie włzytkie/ miáłto tych ołtátnich łłow/ inłze máią: Wtory człowiek Pan z niebá. *WujNT przedm* 14; To ielł nie dopułzczay nas wwdzić [*w pokuszenie*]: iáko y Cypryan ł. y Augułtin czytáią: y iáko rozumie y wykláda ł. kośćioł powszechny. *WujNT* 27; Włzytkie Lácińłkie teksty ták máią/ y Doktorowie Lácińłcy ták zgodnie wykládaią: y owłzem y Origenes y Chryłoftom/ Greaccy Doktorowie ták czytáią. *WujNT* 200, 36, 153, 391, 403, 474 (19); *WysKaz* 16.

czytać co (10): Przeto ták mamy to mieyłce czytác/ Gdy ielłcze nie wzełzłó było słońce. *BudNT* c7v, c7v; Bo takie łłowá czyta y Ambroży S. lib: de fug: łec: cap: 7. y Augułtin lib: 11. de Gen: cap: 36. [...] y niektorzy inłzy. *LatHar* 8; Tedy mu rzekł Ielus: Podź precz (*marg*) zã mnã 4 L.G ále Hieronym tego nie czytał. (–) łzátanie. *WujNT Matth* 4/10, *przedm* 13, 14, s. 65, 496, 754. Cf *czytać co u kogo*.

czytać co u kogo (1): Wezm na wzor ono co v Marká ł: wedle Brzełłkich łłumãczow/ ták czytałz *BudBib* cv.

W charakterystycznych połączeniach: czytać dobrze (2), *tak* (22); *czytać w greckim* (3), *w łacińskim* (3); *drudzy czytają* (11), *niektorzy* (6); *czytać według kogo albo czego* (3).

Szereg: »czytać i wyklądać« (2): Niektorzy thák czytáią y wykládaíą/ Nie tylko z oycy náfzými/ ále też y z nami *BibRadz* I 103v *marg*; *WujNT* 754.

α. *Zawierać, podawać jakós lekcję tekstu (o księgach biblijnych)* (9) : *BudNT* N7v; Iáko ono/ iedno Lácińskie księgi czytáią Ínfpiciens, á drugie fułcipiens, ále w Graeckie poyźrzawfzy/ Ínádnie poznác/ że omyłká ieft fułpiciens, á práwe czytánie fułcipiens *WujNT przedm* 18, *przedm* 4, 13, 24, 30, s. 726.

czytać co (2): tych fłow/ Przez dobre vczynki/ Graeckie Krolewkie [*księgi*] nie máią; ále wfzytkie Lácińskie y Greackie niektore fłufznie ie czytáią. *WujNT przedm* 13, *przedm* 18.

W charakterystycznych połączeniach: czytać inaczej, słusznie, tak (4); *drugie (księgi) czytają, greckie* (5), *jedne, łacińskie* (2), *niektóre* (2).

3. *Studiować* (7) : Strawiwfły wfyftek wyek fwoy ná náuce pífmá S. nye tylko íam przez fye czytáyac/ ále y Názánzená S. wylkyego doktorá flucháyac *KromRozm III* O4; *Oczko* A3.

Zwrot: »czytać nauki« (5): *FalZioł* V 52; *BielŻyw Glab nlb* 15; *RejKupSekl* a3v; Czytał Auguftyń w Kártáginie náuki ktore zowá Retoryká długo *BielKron* 160v; Zawždy tedy niechay wiele vczniowie nauk czytáią/ ale málo niechay ná każdy dzień obieráią/ czoby moglá ich pámięć ftrawić *KwiatKsiqż* K4v.

Szeregi: »czytać a w pámięć sobie brać« (1): ktoreyzeto rady nawięcey doftaniemy, czytáiąc á wpamięć íobie bierzac pífma, dzieie, y też mądre nauki takowych przodkow náfzych *BielŻywGlab nlb* 15.

»obierać się a czytać« (1): [*w ten dzień*] Czas przełpieczny wdrogę iechac, z rozmagitemi íe navkami obierac a czytac ie *FalZioł* V 52.

4. *Wróżyć z układów ciał niebieskich [co na czym]* (1) : Przetoz z Znákow Niebieskich ktemu z obrotow ich/ Doznam íftności íáwney/ iuż propofitney tych. W tym wziáwfzy Spherę/ bedzie czytáł ná Ecliptice/ znáki niebieskie wypifane *PaxLiz* Cv.

5. *Wymawiać (o obcych wyrazach i głoskach)* (18) : íż W litery niemáią/ przeto miáfto niey V pífzą/ wfzákże tak czytáią iáko gdyby Polak Ezaw czytáł. *BudBib* cv, c, I 457v; Solomon (*marg*) Zydzi czytáią Szłomoh. (-) lepak ípłodził Recháweháma *BudNT Matth* 1/7, b7; *CzechRozm* 129, 144v; Napífze, votre, á czyta, vtre: Nápífze, voiele, á czyta vozielle *JanNKar* C4v, C4v [2 r.]; *JanNKarGórń* H2; Lácińá Niemiecka/ łatwie íą zrozumiefz iedno czytay F miáfto V, czytay B miáfto P, czytay D miáfto T *KlonFlis* H2v.

czytać co (1): *BudBib* c cf »pisać i czytać«.

Szeregi: »pisać i czytać« (1): zás [*imiona*] nie tak znaiome/ tak íą położone iáko ie Zjdowie tuteczni pífzą v czytáią/ iáko íą Ach-aw/ Chyzkijahu/ Choryw/ Checron/ Cádok/ Cyion rc. miáfto tego co póspolície mowią y pífzą. *BudBib* c.

»czytać i wymawiać« (1): Przetóz [*Francuz*] w íęzyku íwym, ináčéy pífze, ináčéy czyta, y wymawia. *JanNKar* C4v.

6. *W erratach* (142) :

Fraza: »czytaj, masz czytać« = *popraw, powinno być* (141 : 1): Liłt LXII/ in margine: s przezwiłkow/ czytay/ s przezyłkow. *GroicPorz* C4v, C4v [5 r.]; Obłędu popráwá. D3 ná drugiey ftronie kárty XI. Wirfz wfzytki dobre przymioty/ czytay wfzytki iego dobre przymioty. *GórńDworz*

Mm8; Liŧt 152 bv 21. Jozef/ czytay Jozefow. *CzechRozm* **8, **7 [12 r.], **7v [31 r.], **8 [40 r.]; Fol. 31. Sacerdos wŧzędzie czytay Káplán. *ZawJeft* 48, 48 [4 r.]; W Gęŧli dziefiáty kár: 2. wier. 11. ŧtoij Themifz/ czyt. Themis, *RybGęŧli* A4, A4 [3 r.]; 105. v16. kágáńce. czytay/ lámpy. *WujNT* Dddddd2, Dddddd2 [32 r.]; Ták maŧz czytác. *CiekPotr* 92, 91, 92.

Szereg: »odmien á czytaj« (1): 20. 17. od młodoŧci moiey, odmien á czytay, od dziećinŧtwa mego, *CiekPotr* 91.

Synonimy: **2.** *nauczac, uczyć, wykładać*; **a.** *rozumieć, wykładać*; **α.** *mieć*; **5.** *mowić, wymawiac*; **6.** *odmienić, poprawić*.

Formacje pochodne cf CZYŚĆ.

Cf CZYTAJĄCY, CZYTAŁY, CZYTANIE, CZYTANY

BC